I

У великому місті, що розкинулось під прозорим склепінням у кратері Шіллера, сталася надзвичайна по-дія. Коли численне його населення рушило до своїх їдалень на обід, жодні двері не розсунулися, ніде не про-звучало з мікрофонів таке звичне: "Ласкаво просимо! Смачного!" Обідів не було. Такого ще не траплялось, від-коли люди побудували міста на Місяці. Нечувано! Дивно, дуже дивно!

Кожен реагував на це по-своєму. Одні тільки знизували плечима, інші грюкали в двері, гадаючи, що то зіпсувалися автоматичні пристрої, знайшлося й чимало таких, що весело сміялися з тієї пригоди.

Але всім було цікаво дізнатися: що то за причина, що ціле місто лишилося без обіду?

Незабаром по телебаченню оголосили: це сталося внаслідок того, що черговий кулінар колега Никон так замріявся, що забув задати програму електронній машині "Апетит", і вся система після сніданку не працювала. Отак і сказали: "Замріявся". Не почали вигадувати, що, мовляв, захворів чи допустив якийсь там недогляд, а просто замріявся.

Подія ця розвеселила все місто. Довго після того по радіо і телебаченню передавалися жартівливі пісні, вірші, навіть цілі поеми; газети друкували гумореcки, фейлетони, пародії, епіграми, шаржі; окремими брошу-рами з’явилися дисертації, наукові розвідки і дослідження, кіножурнали і повнометражні фільми-комедії, дра-матурги написали п’єси, режисери їх поставили, а любителі пензля так постаралися, що довелося спішно буду-вати новий виставочний павільйон, щоб розмістити їхні полотна. Жоден мешканець міста — і це треба підкрес-лити: жоден! — не лишився осторонь, а так чи інакше відгукнувся на цю подію. Та й не дивно, бо, з одного бо-ку, кожен у вільну годину займається якимось видом мистецтва (а то й кількома), а

з другого,— подія порушила добре заведений, десятиліттями усталений механізм життя.

Никона безперервно атакували: будь ласка, виступи на сцені, знімайся на студії, позуй художникам, про-аналізуй перед науковцями свої переживання і т.д. Усім, бач, весело.

Тільки бідному Никонові було не до сміху і жартів. Зачинився, сховався від усіх. Протягом довгого міся-чного дня не з’являвся в громадських місцях, не прогулювався в скафандрі за прозорим склепінням міста, хоч усі знали, що він любив там поблукати в товаристві своїх друзів. Більше того, Никон вимкнув у своїй квартирі відеофонні екрани, і невідомо було, що він робить вдома.

"Впав у протиріччя, — подумав один із його друзів, філософ і астроном, якого за широке чоло прозвали Сократом. — Зернина Всесвіту хоче самоізолюватись?" — І вирішив провідати Никона.

Славетний кухар зустрів свого друга з похмурою стриманістю, певне, гадаючи, що й цей замислив якийсь опус, але, переконавшись, що Сократ зайшов "так собі", пожвавішав, хоча задума не сходила з його об-личчя. Деякий час вони сиділи за столиком мовчки. Потім розговорилися.

— А ти знаєш, — Никон жалісливо поглянув на Сократа і глибоко зітхнув, — тільки автор першої інфо-рмації і був близький до істини. Я таки замріявся! Мене тоді полонили спогади — спогади про неї, зрозумій...

Оте "неї" Никон вимовив з притиском, протяжно, вкладаючи в те слово і радість, і біль, і смуток. Чого-чого, а цього Сократ не сподівався.

— Невже ти, — недовірливо спитав він, — невже ти закохався?..

Певне, сам він не зазнавав цього почуття і, мабуть, не дуже-то й вірив, що воно існує в природі.

— А чого ж критися, — розвівши руками, усміхнувся Никон, — таки закохався!

— А… а який зміст вкладаєш ти… в це поняття?

Никон розсміявся:

— Поняття! Ех ти, філософ… Тобі все — поняття та категорії…

Він знову зітхнув і натиснув одну з кнопочок, прихованих на орнаментованому вінчику круглої дошки столика. Полилася тиха музика. На стінах виникли весняні степи. Легкий туман покриває землю. Та ось проби-ваються джерельця, дзвенять струмки, ламаючи сонячне проміння на блискітки, вируючи, повнячись радістю. Картини плавно змінюють одна одну. І ось уже не струмки й не ріки, а ціле море — широке, глибоке — ховає в собі Сонце, як велетенське гаряче серце. Воно сяє в глибині, проймає світлом синю товщу, а над нею виблискують великі зорі. Та ось важкі темні хмари закривають усе. Налітає вітер — передвісник бурі, — тонко, щемливо голосить у травах, глухо стугонить понад хвилями. Розпач, біль, туга.

Музика раптом обвалилася — наче якась скеля.

Сократ сказав:

— Що ж, це ефектно. Сам записав?

— Так.

— А я й не знав, що ти такий оригінальний композитор…

— Я не композитор, — заперечив Никон. — Я просто закоханий. — І йому раптом стало і шкода чогось, і образливо, а чого шкода і на кого образився — і сам не знав.

— Але все-таки, що це означає? — Сократ поглянув на свого товариша з непідробною дитячою наївніс-тю. — Що значить "кохати"?

Никон не знав, що відповісти. Ну, як, наприклад, пояснити дальтоніку, що таке зелений колір?

Встав, походив по кімнаті, як нетерплячий тигр у клітці. Зупинився навпроти Сократа, притулив руки до грудей.

— Ну, як би тобі сказати... Я її так люблю, так люблю...

— Загальні поняття.

— Я б її на руках носив...

— Не думаю, що їй це було б приємно і зручно.

— Цілував би її, цілий день не спускав би з рук і цілував.

— Дурниця, — заперечив Сократ. — Ну, що в тому приємного: притулити губи до губів чи до щоки?..

Никон замахав руками:

— Та для мене щастя, просто щастя чути її голос, бачити, як вона ходить!.. Мені радісно, що вона є на світі!

— Самонавіювання, — спокійно констатував Сократ. — Дівчата всі однаково ходять — спортивна ж програма одна.

— Ех ти!.. — безнадійно махнув рукою Никон. — Це важко зрозуміти, це треба відчути…

— Я розумію одно: інстинкт продовження роду. І навіщо всі оці красивості, всі "охи" та "ахи"? В давнину, я читав, як через оце так зване кохання стрілилися, вішалися, топилися, гамселили одне одного, різалися, випікали кислотою очі, пробивали черепи, отруювали себе міцними напоями, ковтали дим, божеволіли, дуріли, чманіли і замріювались. Так то ж були відсталі, можна сказати, дикі істоти! Прокидався інстинкт продовження роду і пробуджував багато інших тваринних інстинктів. Соромся, Никоне! Усвідомлюєш, до чого ти докотився? Закохався!

Ця тирада не справила на Никона ніякого враження.

— А я, знаєш, оце випив би з досади міцного вина… — задумливо промовив він. — Отакого ото, як ви-копали археологи на Кавказі.

— Бачиш, бачиш! — жахнувся Сократ. — Ти опускаєшся до рівня стародавніх людей! Але яка в тебе до-сада? Ти ж доводиш, що це радість — закохатися! Об’єкт твого кохання також закоханий, звичайно?

— Так. Але в іншого.

— Он воно що! — аж засміявся Сократ. — Ланцюгова реакція! Але цьому можна зарадити.

— Як?! — з надією в голосі спитав Никон.

— А дуже просто: забудь її. Забудь, і все. Нащо про неї думати, коли вона думає про іншого, а той інший, певне, ще про іншу, а та в свою чергу…

— Не дотепно, — перебив Никон.

— Але ж згодься, що й тут є своя, заздалегідь визначена орбіта: захоплення, обожнювання, звичка і, нарешті,— байдужість. То чи не краще пришвидшити еволюцію цього поняття і — забути?

— Це тобі легко говорити. Забути її просто неможливо, зрозумій — неможливо! Я б оце не то що на ра-кеті — на крилах полетів би до неї на Землю… Вона працює в Заповіднику природи на Україні.

Сократ лагідно усміхнувся і встав. Підняв сріблясту штору, що закривала прозору стіну, і деякий час ди-вився на місто. Рухомі стрічки тротуарів несли в різних напрямах сотні, тисячі людей, контури будівель — то ламані, то хвилясті — спадали за обрій, а крізь гігантську півсферу, що захищає місто від космічного холоду, ллється дощ сонячного проміння.

— Поглянь, Никоне, он там біліє, іскриться горбатий дах. То Центр здоров’я. Там виліковують усі хво-роби.

— Я здоровий, нащо мені той Центр?

— Ні, ти хворий. Тяжко хворий, друже. Твої аналізатори дають неправильну картину дійсності.

— Та не вигадуй дурниць, — Никон зігнув руки в ліктях, напружився — заграли м’язи передпліччя, грудей, спини, ніг. Відчуття сили і бадьорості забриніло в усьому тілі. — Здоров’я мені не позичати! Ну, а щодо аналізаторів, то вони мені точно засвідчили: нема кращої в світі!

— Якщо хочеш знати, в тебе психічна хвороба. І дуже небезпечна.

— Як же вона зветься згідно з твоїм реєстром?

— БК.

— Що за БК?

— Безнадійне кохання.

Никон розсміявся, та так заразливо, що, здавалося, і стіни в кімнаті от-от розсміються.

— БК! Оце вигадав! — Никон вхопився за живіт. Лице йому почервоніло, а з очей так і бризкало веселістю. Він вибухав і вибухав сміхом.

А Сократ поглядав на нього сумовито. "Безпричинне збудження, — думав він, — то активізація, то па-діння тонусу. Цілковитий психічний розлад". Почекавши, доки Никон пересміється, він лагідно сказав:

— Заспокойся, друже. Коли б ти міг вгамувати свої нерви, я довів би тобі, що ніякого кохання, власне, в природі немає…

— Навіть безнадійного? — пирхнув Никон.

— Не іронізуй. Так, ніякого кохання, лише розмови про нього, — спокійно вів далі Сократ, — розумієш? — розмови! Адже це почуття аж ніяк не відображає самого об’єкта, а тільки передає суб’єктивне ставлення до нього.

— Ну, гаразд, — Никон сів до столика і почав витирати хусточкою чоло. — Все-таки мені цікаво: невже ти ще не закохувався?

— Хочеш сказати, чи я не чманів? — скривився Сократ. — Ні, як казали в давнину, бог милував. Але спостереження показують, що дев’яносто дев’ять відсотків юнаків хворіють на цю хворобу, в тому числі кілька відсотків на БК.

В його рівному, спокійному голосі було стільки байдужості, скрипу сухого дерева, що Никон одразу пе-рестав сміятися. "Що з ним трапилось? — подумав, окинувши товариша співчутливим поглядом. — Невже його інтелект зовсім придушив емоції? Хіба це людина? Робот!"

— Слухай, якщо ти сам не відчуваєш… як би тобі це передати… — Никон наморщив чоло і деякий час мовчав. — Ні, цього пояснити не можна, — тріпнув чубом, — бо кохання — це таємнича незбагненна штука! І в кожного воно інакше, своє, неповторне…

— Уже й незбагненна! Ти зовсім одурів. Не забувай, що ми живемо в двадцять першому столітті, і мож-ливості математичної психології набагато розширились. Кохання, як всяке явище матеріального світу, — скри-пів далі Сократ, — можна класифікувати, систематизувати, можна за допомогою координат визначити рух цьо-го поняття для майбутніх моментів часу, тобто можна скласти ефемериду кохання. Хочеш? Складу. З точністю до одного дня.

— Місячного чи земного? — усміхнувся Никон.

— Земного, — серйозно відповів Сократ. — Врахувавши ступінь твого емоційного збудження, обставини твого життя, уподобання, функцію часу і, нарешті, дію лікування, — можна буде з точністю до дванадцяти го-дин визначити, коли саме твоя психіка унормується…. Хочеш?

— Нічого в тебе не вийде, мудрий друже, хоч ти й знавець математичної психології.

— Вийде, і раджу тобі звернутися до Центру здоров’я.

— Щоб засміяли?

— Навпаки, твоя поява буде для них святом!

На прощання Сократ навіть скривив губи, намагаючись усміхнутись.

— Все буде добре. До зустрічі.

II

Никон не дуже квапився до Центру здоров’я. Зійшов на повільну стрічку тротуару, і вона спроквола по-несла його повз квартали, тісно заставлені будинками, через густодеревні парки, в яких розливалися пахощі земного лісу. Все це він бачив безліч разів, але зараз обмацував поглядом, як і вперше. Знав, що мармурові кор-пуси зовсім не мармурові, а з пластика, що дерева — синтетичні і "садили" їх тут художники та хіміки, — все це Никон добре знав, але сприймав як справжнє, земне. Усе їхнє місто синтетичне, і це тільки свідчить про мо-гутність сучасної науки. Так, так, вона зробила неймовірне, вона творить другу природу на Місяці! Але люди-на… почуття… Невже Сократ має рацію?

Центр здоров’я — то чималий квартал, де навколо велетенського головного корпусу розташувалися чис-ленні павільйони. Це не лише лікувальний заклад, в якому, до речі, здебільшого займалися профілактикою, а й наукова, дослідницька інституція. Досі Никон не бував тут жодного разу, і тепер з цікавістю поглядав навколо. йдучи широкою пальмовою алеєю, думав про свого друга-аскета і відчував, як груди розпирає почуття протесту. "Ефемерида кохання"! Що це тобі — небесне тіло, яке рухається по заздалегідь обчисленій орбіті? Еге-ге… Небо моєї душі чи не складніше від отого, що темніє над нашими головами… І вона, вона в ньому сяє не-погасним сонцем! Ага, треба написати симфонію про Сонце…

В головному корпусі Никона зустріли гарні, веселі, може, аж занадто веселі дівчата-аспірантки. Він, бі-долашний, і не здогадувався, що саме його поява викликала таке пожвавлення. Хитрунки одразу ж впізнали "замріяного" і ледве стримували натиск сміху.

В залі обліку до нього ходою балерини підійшла привітна аспірантка і так сяйнула блакиттю великих очей, що Никон аж зажмурився. Зажмурився і одразу ж подумав про "об’єкт свого почуття", як сказав би Сократ. Усіх дівчат він блискавично порівнював з нею, і це порівняння було, звичайно, не на їхню користь. Вона — то сонце, зорі, пісня, музика, увесь світ! Он як вона ввійшла в Никонову душу.

— Ви мені пробачте, — почав Никон, не знаходячи потрібних слів і з надією поглядаючи на вродливу аспірантку, — але я прийшов… як би вам це сказати… За намовою свого товариша…

Чарівна усмішка заспокоїла його:

— Я знаю, він консультувався з нами.

— Сократ?

— Хай буде по-вашому, Сократ — це мудра людина.

— Ви маєте на увазі великого елліна чи мого товариша? — пожартував Никон.

— Оце вже секрет, здогадайтеся!

Аспірантка граціозно підійшла до одного з стелажів, зробленого під дуб, і взяла малесеньку котушечку.

— Прошу, погляньте, — вставила котушечку до невеличкої чорної скриньки і торкнула кнопку. Кришка на ній засвітилася, і Никон побачив Сократа.

— Він пройшов у нас курс так званого емоційного лікування.

— Які там емоції? — здивувався Никон. — Він зовсім не розуміє... ну, не знає таких, наприклад, емоцій, як... не знаю, як вам точніше сказати...

Аспірантка знову не стрималась і усміхнулась.

— Я догадуюсь, про що ви... Але ж раніше він дуже страждав од безнадійного кохання.

— Хто? Оцей сухар? Оця логічна конструкція? — Никон страшенно здивувався, витріщив очі на вродли-ву аспірантку і... зареготав. — Ви жартівниця, ох і жартівниця!

— Вам не віриться? Що ж, це тільки свідчить про надійність нашого лікування. Ознайомтеся з щоденником, і ви переконаєтеся в цьому. Подумайте. Зважте.

Плавною ходою вона вийшла із залу.

Никон сів до апарата. На сивому екрані з’являлися то графіки емоцій, то цифри, що вказували на кіль-кість одержаних Сократом біомагнітних імпульсів, то складні показники орієнтації пам’яті, яких без спеціаль-ної підготовки і не зрозумієш, то його обличчя, спочатку змучене й сумне, а далі все лагідніше і спокійніше. Тепер Никон уже не сміявся. Виходить, це справді серйозно...

Відкинувся на спинку стільця, не звертаючи уваги на миготіння екрана. До щему в серці думав про неї, пригадував зустрічі, розмови — там, на далекій Землі, повитій голубим ореолом. Це було щось казкове, дивовижно прекрасне, прозоре й запаморочливе... Вони ходили з нею у високих травах, полохали диких птахів, ми-лувалися красою згасаючого Сонця. А лижні прогулянки по співучому снігу Антарктиди? А польоти в супутнику? І в очах її сяяло передчуття щастя!.. То невже ж усе це — тільки електронний ланцюжок, відбитий у па-м’яті? І що ж — зітерти той

відбиток і всі ці образи зникнуть, наче їх і не було? — Никон аж здригнувся. — Убити образ найдорожчої людини! І задля чого — щоб бути унормованим? Ех, сократівське у тебе чоло, друже, але… Ну що ж — вона зрештою обрала інший шлях, то що ж… Коли вона війнула на мене холодком, я, хоч і вдавав спокійного, сам мало не кричав з розпуки. А з якою крижаною погордою відкинула вона моє запрошення прилетіти сюди, на Місяць… Ну, й Сократ хороший: не признався, що й у нього… А та зустріч із чорнявим юнаком: як вона усміхнулась йому! Це була крапля, що переповнила чашу. Погане це почуття — ре-внощі, а от нуртує всередині, ятрить, пече…

Никон зітхнув, оглянувся і рішуче встав. Хай йому чорт, отак людина може й розкиснути!

Лункими кроками вийшов із залу.

— Коли розпочнемо? — рушила йому навстріч волоока аспірантка.

— А ніколи! — весело гукнув Никон.

— Чому? — ще більше округлились її очі.

— А ви закохувались? — ступнув до неї Никон, і дівчина почервоніла. — Ні? Так от як закохаєтесь, тоді зрозумієте! Коли б мені Сократ відверто розповів про себе, я б навіть не зайшов до вас… Тобто я хотів сказати: не наважився б відбирати у вас дорогоцінного часу. Так що це його провина…

— Ні, — оговталась дівчина, — він, може б, і розповів, але в його пам’яті не лишилось інформації не тільки про своє безнадійне кохання, а й про курс лікування. Він, немов у стародавній легенді, скуштував напою забуття. Так що й ви не бійтесь: шкодувати просто не зможете.

— Красненько дякую! Нехай уже я буду таким, як є — "замріяним".

— А більше не залишите нас без обіду? — дівчина лукаво схилила голову.

— Задля розвитку нашого мистецтва можна буде й ще…

— Глядіть, а то за вас візьмуться сатирики! — посварилась пальцем. І така мила посмішка освітила її об-личчя, що Никон і додому дістався під її враженням.

Хороший, безпричинно радісний настрій охоплював його єство. Навіть синтетична обстановка житла те-пер здавалась йому привабливою. Ходив по кімнаті енергійними кроками, наче в передчутті чогось світлого, захоплюючого.

І коли раптом дзенькнув дзвоник, Никон аж здригнувся од несподіванки.

Прийшов Сократ. Никон спохмурнів лише на хвилинку і знову просяяв.

— Ну, що — склав ефемериду кохання?

— Склав. — Сократ був трохи здивований легковажною веселістю друга і надав своїй мові підкресленої серйозності. — Захисні сили твого організму ще не вступили в активну стадію, але це незабаром станеться. Зрештою психіка зводиться до хімізму, виділення певних речовин у кров. Ось графік…

Але він не встиг показати своїх психологічних схем: пролунав сигнал відеофона — звичайний, такий, як завжди, ніжний, трохи співучий сигнал. Та для Никона він чомусь видався незвичайним, наче юнакова душа набрала надприродної чутливості. Він поспіхом кинувся вмикати екрани. І ось затремтіли шовковою голубінню спочатку стіни, а потім і стеля. Наче з морської глибини поволі проступило, виринуло радісне

обличчя дівчини. Вона дивилася звідусюди, і погляди її великих, виразних очей схрещувались на постаті Никона.

— Любий мій, — ворухнулися ЇЇ губи, — невже ти не здогадався, що я тільки вивіряла тебе?

— Я... я... — хотів щось сказати Никон і не міг.

— Розповім тобі все, коли зустрінемось. Я ж розмовляю з ракети. Зустрічай "Тайфун"!

Екрани погасли. Приголомшений Сократ впустив на підлогу сувійчик паперу, на якому він вивів ефеме-риду кохання.

— "Тайфун"! "Тайфун"! — трусонув його за плечі Никон. — Із Землі летить "Тайфун"!